

- ( vii ) विशेष तवरको कृषि उद्यान अनुसंधान कार्य इत्यादि वृहतपरिधि मार्ग नबानेहरूलाई उनीहरूको आयोजनाको जाचगारा उपयुक्त ठहरिमा सरकारतर्फबाट विशेषाधिकार दिइने छ ।

## भूमिवितरण नियम

१. आवादलायक जमीन सर्वप्रथम स्थानीय सर्वहारा सुकुमवासी र त्यसपछि राजनैतिक पीडितलाई नै दिनुपर्छ । त्यसपछि अरु सुकुमवासी तथा आफ्नो जमीनबाट जीविका गर्न नपुग्ने कृषकहरूलाई दिनुपर्छ । यसैकारणले जुन सुकै जमीन आवादी निमित्त दरखास्त जोसुकैको परे तापनि:—

क. सरोकारवाला अड्डाल स्थानीय गाउँ पञ्चायत, संघ, संस्था र सार्वजनिक कार्यकर्ताका सहयोगद्वारा सर्वहारा सुकुमवासी र जीविकायोग्य जमीन नभएका कृषकका सूची तैयार पारी तिनीहरूको आवश्यकता पूर्ति गरेर मात्र अरुहरूको भागप्रति विचार गरिनेछ ।

ख. जमीन थोरै र उपरोक्त व्यक्ति परिवार धेरै हुन गएमा त्यस्ता व्यक्ति अथवा परिवारमध्ये उनीहरूको अरु जीविका उपायपट्टि ध्यान राखी सन्तुलन हिसाबले बाडिदिइनेछ ।

२. जग्गा वितरण गर्दा एक सामान्य परिवारलाई तराईमा भए जमीन हेरी १० विगाहासम्म र पहाडमा भए खेत २५ रोपनी या पाखो ५० रोपनीसम्म र खेत पाखो दुवै भए सन्तुलन हिसाबले त्यसमा नबढाई दिइनेछ ।

क. कुनै हालतमा पनि एक सामान्य परिवारलाई दफा २ मा तोकिएको भन्दा बढी जग्गा दिइनेछैन ।

ख. दफा २ मा तोकिएको जग्गा दिँदा दरखास्तवालाको जग्गाको लगत लिएर सोभन्दा कम भए त्यतिसम्म पुग्नेजति मात्र दिइनेछ ।

ग. दरखास्तवालाको नाममा जग्गा दर्ता गर्दा परिवारका मुख्य व्यक्तिका नाममा मात्र दर्ता गरी दिइनेछ । एकै परिवारका पृथक् व्यक्ति का नाममा बेगलाबेग्लै दर्ता गरी दिइनेछैन ।

३. आवादी गर्न दरखास्त दिनेहरूको र अरू सर्वहारा सुकुमवासीहरूको सूची खडा गर्दा उनीहरूको परिवारको संख्या, त्यसमध्ये काम गर्न सक्ने व्यक्तिको संख्या, परिवारहरूको मुख्य पेशा र अरू उद्योग व्यवसाय उनीहरूसँग जमीन भए त्यसको लगत र त्यसमा कुन किसिमसँग कसद्वारा खेती गरिएको छ, त्यसको खोलुवा लिइपर्छ । यो खोलुवा नितान्त आवश्यक छ र यड्डामा एक निस्साको रूपमा रहनेछ ।

क. कुनै व्यक्ति कुनै परिवारभित्रको हुँदाहुँदै एक अमुक परिवार भनी दरखास्त दिई जमीन पाएको भए तापनि पछि उजूर परी सबूत प्रमाण पेश गर्न नसकेमा सो जमीन खोसिनेछ । सो जमीन सच्याउन निजले खर्च गरेको रहेछ भने पनि त्यसको कुनै दाबी गर्न पाउनेछैन ।

४. कुनै व्यक्ति अथवा समुदायले आवाद गर्न पाएका जमीन माफिसालाभित्र आवाद गर्न नसकी अथवा तिरो तिर्दै गरेर पनि विनाठोस कारण त्यसै बर्ती छाडी राखेमा त्यस्ता जग्गा फेरि वितरण गर्ने अधिकार सरकारमा रहनेछ ।

## ठूलो चकलामा जमीन आवादी

१. ५० बिगाहाभन्दा बढी अथवा १५० रोपनी भन्दा बढी चकलाको जग्गा जो सहजसङ्ग विना विशेष खर्च आवाद गर्न सकिन्छ, त्यस्तो जमीन निर्धारित

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

निम्नानुसार आवाद्योग्य ठहरेमा आवाद गर्न दिँदा सर्वप्रथम सर्वहारा सुकुमवर्षी र त्यसपछि राजनैतिक पीडितलाई विशेषता दिइनेछ ।

क. यस्तो जमीनमा आवादी खेती गराउँदा र धुरी बसाउँदामा उन्नत तरिकाबाट गराउन सहूलियत मिल्ने हुँदा हाम्रो देहातकै माससामानबाट खन्न सक्ने तर स्वास्थ्य र ग्रामीणहरूका उपयोग र दरकारलाई हरेतरहबाट बढावा दिने धुरी खडा गराउनुपर्छ ।

ख. यस्तो क्षेत्रमा खेतीपाती गर्दा सहयोग सिद्धान्तको अनुकरण अवलम्बन गर्न सर्वथा उचित हुनाले त्यसपछि विशेष सहूलियत र मद्दत दिलाउने ।

ग. यस्ता आवादीमा कुनकिसिमको कृषि प्रणाली फैलाउने? त्यस विषयमा कृषिविभागले अध्ययन जाँच गरी प्रचार गर्ने ।

घ. यस्ता आवादीमा रैतीको हक सुरक्षित राख्न र बाहिरका अरु वर्गका व्यक्तिका दवाब हटाउन विशेष अधिनियम कायम गराउने ।

२. त्यस्ता आवादलायक भूमिका ठूला चकला जसको आवादीनिमित्त विशेष खर्च र विशेषज्ञहरूको दरकार पर्दछ र जसको आवादी राष्ट्रिय हितको निमित्त सर्वथा योग्य छ, त्यस्तो भूमि आवाद गर्न र त्यहाँ आदर्श नस्ती बसाल्न समेत जाँच गरी आयोजना खडा गरी सरकारतर्फबाटै सो काम हातमा लिई ठीक पारी रैती बसाली खेती गराइनेछ ।

३. कुदै व्यक्ति अथवा समुदायले ठूला चकला जमीनमा निजी पूजीद्वारा खेती गर्ने गराउने र बस्ती बसाल्ने उद्देश्यले जग्गा माग गरेमा त्यसको आयोजनसहितको पूरा विवरणपत्र रु ५०। दरखास्तसाथ पेस गर्नुपर्छ । सरकारतर्फबाट त्यसको जाच पडलाल गरेर उचित ठहरेमा निम्न नियम पालन गर्ने मरी स्विकृती दिइनेछ ।

क. यस्ता आवादीमा त्यहाँ राखिने रैतीको आफूले चर्का जमीनमाथि पूरा हक रहनेछ र उनीहरूले आफ्नो जीविकानिमित्त चाहिने जमीन पाउनुपर्छ ।

ख. यस्ता रैती बसहाल्दा प्रथम सुकुमबासी र सर्वहाराबर्ग राजनैतिक पिडित मध्येबाट ल्याई बसाल्नुपर्छ ।

ग. यस्तो जमीनमाथि पूँजीवाल व्यक्ति अथवा समुदायको हक एक सोमित अवधि निमित्त २५ वर्ष मात्र रहनेछ । त्यसपछि त्यसको हक सरकारमा रहनेछ ।

घ. उचित कारण परेमा यो अधिकार अवधि घटाउने बढाउने हक सरकारकै इच्छाधीन रहनेछ ।

ङ. यस्ता जमीनमा पूँजीवाल व्यक्ति अथवा समुदायले आफैँले खेती गर्न चाहेमा परिवार हेरौ सन्तुलन हिसाबले नियमबमोजिम भूमि पाउनेछन् ।

च. पछि अवधि पुगी सो बस्ती आवादीका हक स्तान्तर हुँन गएका त्यहाँ बनेका कारखाना, मील, बाह्यसाधन र नौजी घरहरू भने पूँजीवालाकै अधिकारमा रहनेछ । तर सरकारले निर्धारित गरेको नियम र क लागू हुनेछ ।